

Підсумовуючи викладене, можна зробити наступні висновки:

- в Главі IX КК ЧР «Кримінальні правопорушення проти Чеської Республіки, іноземної держави та міжнародної організації» зібрані кримінальні правопорушення, які в КК України розташовані в різних розділах Особливої частини КК: I «Злочини проти основ національної безпеки України», IX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки», XIV «Кримінальні правопорушення в сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)», XX «Кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку»;
- переважна більшість з них є злочинами, хоча наявні також 5 складів кримінальних проступків.

Базелюк Вікторія Володимирівна,
молодший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення
проблем злочинності імені академіка
В. В. Сташиса НАПрН України; асистент
кафедри кримінального права
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, кандидат
юридичних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ КВАЛІФІКАЦІЇ ПОСЯГАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ НА ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ПРО МИНУЛЕ НАШОЇ КРАЇНИ

Культурна спадщина є унікальним речовим результатом людської діяльності, що має важливе наукове, історичне, художнє або інше культурне значення для всього людства. Культурна спадщина є носієм історичної інформації про минуле нашої держави.

Стаття 298 Кримінального кодексу (далі – КК) України передбачає кримінальну відповідальність за знищення, руйнування або пошкодження об'єктів культурної спадщини. Проте знищення, руйнування чи пошкодження об'єктів культурної спадщини внаслідок військових дій не підлягають кваліфікації за зазначеною нормою.

Розпочата росією 24 лютого 2022 року війна проти України викликала чимало проблем, в тому числі стосовно захисту культурних цінностей на території нашої держави.

Стаття 438 КК України встановлює відповідальність за порушення законів та звичаїв війни. Диспозиція даної норми має бланкетний характер і відсилає для з'ясування її змісту до міжнародних нормативних актів, зокрема до норм міжнародного гуманітарного права, які містяться у «праві Женеви» та «праві Гааги». Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту 1954 року встановлює заборону знищення, привласнення чи будь-яких актів вандалізму стосовно культурних цінностей під час збройного

конфлікту [1]. Тому такі дії слід розцінювати як порушення законів та звичаїв війни і кваліфікувати за ст. 438 КК України.

Однак Верховною Радою України ще 20 травня 2021 року був прийнятий Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» № 1461-IX. Цим Законом пропонується включити до КК України ст. 438⁵, яка б передбачала відповідальність за воєнні злочини проти рухомих та нерухомих цінностей, будівель та центрів, що перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права. Зокрема у ч. 1 даної норми передбачена відповідальність за умисне вчинення у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом або збройним конфліктом не міжнародного характеру *нападу, заволодіння чи акту вандалізму* щодо рухомої чи нерухомої цінності, будівлі або центру, які перебувають під захистом міжнародного гуманітарного права, всупереч нормам міжнародного гуманітарного права. За такі дії може бути призначене покарання у вигляді позбавлення волі строком від шести до п'ятнадцяти років.

Частина 2 запропонованої ст. 438⁵ КК встановлює відповідальність за умисне вчинення у зв'язку з міжнародним збройним конфліктом або збройним конфліктом не міжнародного характеру щодо рухомої чи нерухомої цінності, будівлі або центру, які перебувають під посиленням захистом згідно з міжнародним гуманітарним правом, всупереч нормам міжнародного гуманітарного права *нападу або використання такої рухомої чи нерухомої цінності, будівлі, центру або прилеглих до них місць для підтримки бойових дій*. Такі дії передбачається карати позбавленням волі строком від семи до п'ятнадцяти років.

При цьому відповідно до примітки зазначеної норми під рухомими і нерухомими цінностями, будівлями та центрами, які перебувають під захистом згідно з міжнародним гуманітарним правом, слід розуміти всі рухомі і нерухомі цінності, будівлі, і центри, передбачені ст. 1 Конвенції про захист культурних цінностей у випадку збройного конфлікту від 14 травня 1954 року, що перебувають під загальним, спеціальним чи посиленням захистом за міжнародним гуманітарним правом. Перелік рухомих і нерухомих цінностей, будівель і центрів, які перебувають під спеціальним захистом, міститься у Міжнародному реєстрі культурних цінностей, що перебувають під спеціальним захистом. У свою чергу під рухомими та нерухомими цінностями, будівлями і центрами, що перебувають під посиленням захистом міжнародного гуманітарного права, слід розуміти рухомі і нерухомі цінності, будівлі і центри, включені до Міжнародного списку культурних цінностей, яким надається посилений захист.

Водночас зазначеним Законом запроваджується принцип універсальної юрисдикції щодо злочинів проти людяності, геноциду, агресії і воєнних злочинів. Тобто дія законодавства про кримінальну відповідальність не пов'язується з громадянством, постійним місцем проживання підозрюваного або потерпілого чи шкодою національним інтересам держави, а також місцем вчинення злочину. Також передбачається, що до таких злочинів не будуть застосовуватися строки позовної давності [2].

Проте вищезазначений Закон до цього часу так і не був підписаний Президентом України. Але доки Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права» не буде підписаний Президентом і до КК не буде включена спеціальна норма, яка б встановлювала відповідальність за воєнні злочини проти культурних цінностей, такі дії слід розцінювати як порушення законів та звичаїв війни і кваліфікувати за ст. 438 КК України.

Список використаних джерел

1. Гаазька конвенція про захист культурних цінностей у разі збройного конфлікту: Конвенція від 14 травня 1954 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_157#Text.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо імплементації норм міжнародного кримінального та гуманітарного права № 1461-IX, прийнятий Верховною Радою України 20 травня 2021 р. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67804.

Бондаренко Марина Сергіївна,
суддя Дарницького районного суду
м. Києва, кандидат юридичних наук

КОНТЕКСТУАЛЬНІ ТА СПЕЦІАЛЬНІ ЕЛЕМЕНТИ В СКЛАДІ ВОЄННИХ ЗЛОЧИНІВ

Питання у притягненні винних у вчиненні воєнних злочинів до кримінальної відповідальності на десятому місяці від початку повномасштабної агресії лишається актуальним, водночас дискусійними є й питання кримінально-правової кваліфікації дій при застосуванні положень ст. 438 КК.

Так, станом на 15 листопада 2022 року за період повномасштабного вторгнення рф Офісом Генерального прокурора задокументовано 65 770 злочинів, з них лівова частина припадає на злочини агресії та воєнні злочини, що складає 46 888 проваджень. Водночас з цієї кількості у 46 888 проваджень, 45 289 зареєстровано за ст. 438 КК як порушення законів та звичаїв війни. При цьому за такої кількості злочинів, що розслідуються і надалі будуть направлені до суду з обвинувальними актами, надважливим є вироблення єдиних підходів щодо елементів складу цього злочину, за який встановлена кримінальна відповідальність у національному кримінальному законі, у згаданій ст. 438, та враховуючи, що вказаний злочин є видом міжнародного злочину з відмінним розумінням у міжнародному кримінальному праві (далі – МКП) щодо ознак цього злочину.

Для того, щоб особа була визнана у вчиненні міжнародного (а не звичайного) злочину, необхідно встановити певні елементи таких діянь. У цьому зв'язку слід розрізняти: 1) *матеріальний/об'єктивний і ментальний/суб'єктивний елементи* конкретного злочину; 2) *контекстуальні елементи* – це матеріальні чи ментальні елементи, які мають обов'язково бути встановлені для кваліфікації діяння як міжнародного (а не ординарного) злочину, та *спеціальні елементи* – притаманні конкретним видам злочинів [7].